

JEAN MONNET – ARHITECT AL CONSTRUCȚIEI EUROPENE

*Prof.univ.dr. Neculai Bobică
Universitatea „Danubius” din Galați*

Nous présentons ici la contribution remarquable de Jean Monnet à la réalisation de la construction européenne, sa conception originale relativement à l'importance du facteur économique en unification politique de l'Europe et son apport substantiel à la pensée et création des les Trois Communautés Économiques de l'Europe.

La elaborarea și înfăptuirea proiectului european au participat reprezentanți de seamă ai vieții politice, economice și culturale din numeroase state europene, dar nici unul dintre aceștia nu a avut o contribuție pe măsura celei aduse de Jean Monnet. Acesta a fost omul providențial, prezent în locul și la timpul potrivit, care a înțeles de fiecare dată care erau comandamentele majore ale timpului și a intuit corect oportunitățile create de desfășurarea istoriei contemporane în direcția îndeplinirii lor.

Născut în 1888, în localitatea Cognac, Jean Monnet și-a început activitatea socială ca om de afaceri, el reprezentând în străinătate firmele deținute de tatăl său, care era un important producător de coniac. Până la declanșarea primului război mondial, Monnet a trăit în afara Franței stabilind numeroase contacte cu oameni de afaceri din Marea Britanie, Canada și Statele Unite ale Americii, mulți dintre aceștia, persoane cu greutate în țara lor, devenindu-i prieteni și răspunzând cu promptitudine la solicitările ce vor veni mai târziu din partea acestuia.

Revine în țară la începutul războiului și se pune la dispoziția autorităților franceze, cu rețeaua de relații pe care și-o crease până atunci în străinătate. Fiind inapt pentru a lupta pe front, a fost mobilizat în aparatul administrativ care se ocupa de asigurarea logisticii pe teatrele de război. Prima însărcinare importantă pe care o primește în această calitate a fost aceea de-a asigura buna desfășurare a aprovizionării Franței cu bunuri de strictă necesitate. Trebuie precizat că el a primit o astfel de sarcină în urma unei propuneri pe care a înaintat-o primului ministru și care pornea tocmai de la situația dificilă în care se găseau transporturile navale franceze. În consecință, propunerea sa viza conlucrarea strânsă cu Marea Britanie, care dispunea de o puternică flotă maritimă, precum și închirierea de vase de la firmele de transport canadiene. Este trimis în Marea Britanie ca reprezentant al guvernului francez în Comisia Internațională de Aprovizionare, ce urma să se ocupe de crearea unei flote franco-britanice care să aprovizioneze statele aliate.

Trei ani mai târziu, în 1917, Monnet va fi, în calitate de șef de cabinet Ministrului Economiei, inițiatorul unei noi măsuri de cooperare internațională în domeniul transporturilor navale, care, însușită de guvernul francez, va duce la crearea Consiliului Interaliat de Transporturi Maritime. Acest organism interguvernamental va realiza conlucrarea Franței, Marii Britanii și Statelor Unite ale Americii în asigurarea navelor necesare aprovizionării ritmice a fronturilor pe care luptau armatele celor trei țări.

În baza experienței acumulate de pe urma acestor acțiuni de cooperare internațională, Jean Monnet ajunge la o concluzie foarte interesantă și anume aceea că organismele create în scopul conlucrării internaționale sunt mult mai eficiente dacă beneficiază de o anumită autonomie în raport cu guvernele din statele pe care le reprezintă, autonomie circumscrisă,

evident, scopurilor în vederea cărora au fost create. Apoi, lui Monnet i se confirmă încă o dată faptul că hotărâtoare pentru succesul unei acțiuni colective sunt buna înțelegere dintre participanți și capacitatea lor de a comunica și de-a avea încredere deplină unii în alții. În ceea ce-l privea, Monnet era înzestrat cu prisosință cu asemenea calități, toți colaboratorii pe care i-a avut de-a lungul timpului devenindu-i prieteni apropiați și de încredere, așa după cum și el le va fi acestora..

Pacifist convins, Monnet va fi partizanul fără rezerve al ideii lansate de președintele american W. Wilson, potrivit căreia un nou război mondial poate fi preîntâmpinat prin crearea unei organizații internaționale care să cuprindă toate statele lumii și, în primul rând, pe cele europene, în interiorul căreia să se poată rezolva pe cale amiabilă orice neînțelegere apărută între statele membre. Așa se explică faptul că el s-a aflat de la început printre cei implicați în cel mai înalt grad în constituirea și buna funcționare a Ligii Națiunilor, în cadrul căreia va îndeplini funcția de adjunct al Secretarului General.

Nu va trece mult timp și Monnet se va convinge că Liga Națiunilor nu răspundea nici pe departe speranțelor care s-au pus în ea atunci când a fost creată și aceasta din mai multe cauze. Mai întâi, din cauză că fiecare stat membru își urmărea cu obstinație interesele proprii, nefiind dispus la sacrificii în favoarea cauzei comune. Apoi, datorită *dreptului de veto* de care beneficiau statele membre, acesta fiind folosit de fiecare dată când o anumită inițiativă nu convenea unuia sau altuia dintre membrii Ligii. Ca urmare a supralicitării dreptului de veto erau blocate sistematic toate inițiativele importante, astfel încât se anula însăși rațiunea înființării și funcționării Organizației. Lucrul acesta va fi considerat de către Monnet ca fiind cauza profundă a eșecului înregistrat de Liga Națiunilor, el notând în memoriile sale că dreptul de veto „era concomitent cauza și simbolul acestei inabilități de a trece dincolo de egoismul național propriu”¹. Și, în sfârșit, din pricină că structurile executive ale Organizației nu beneficiau de nicio autonomie, ele trebuind să se supună deciziilor adoptate prin consens de către statele membre, consens la care nu se ajungea însă decât foarte rar. Nu trebuie uitat, apoi, și un alt element care a contribuit la slăbirea capacității de ațune a Ligii Națiunilor, acesta fiind reprezentat de retragerea Statelor Unite ale Americii din Organizație, pe considerentul că interesele fundamentale ale nord-americanilor sunt pe continentul american și nu în altă parte. De aceea, atunci când va fi solicitat de către rudele apropiate să renunțe la însărcinările politice pentru a salva firma familiei care se afla în dificultate financiară, Monnet părăsește fără regrete cariera de funcționar internațional pentru a se consacra afacerilor, domeniu în care reputează succese mult mai strălucite decât în cel al relațiilor internaționale.

Ca și înainte de primul război, și în perioada interbelică cea mai mare parte a afacerilor lui Jean Monnet se vor derula în America de Nord, respectiv în Canada și Statele Unite. Și acum, ca și în trecut, Monnet intră în contact cu foarte multă lume și își face foarte numeroși prieteni, mulți dintre aceștia fiind sincer interesați de destinul Europei și de posibilitatea evitării unui nou război pe continentul european de amploarea celui terminat nu demult. Aceeași preocupare o are și Monnet, care aderase, între timp, la punctul de vedere al mișcării paneuropene, potrivit căruia războiul putea fi evitat pe continent numai dacă statele europene ar fi acceptat să renunțe parțial la atributul suveranității naționale în favoarea unei federații europene, respectiv – dacă s-ar crea Statele Unite ale Europei. Și omul de afaceri francez are grijă să-i informeze în detaliu pe prietenii săi americani în legătură cu necesitatea și, totodată, cu viabilitatea unui asemenea proiect, aceștia devenind cu timpul susținători înfocați ai proiectului european, cu atât mai mult cu cât el părea să fie întrutotul asemănător cu cel care a stat la baza creării Statelor Unite ale Americii.

¹ Jean Monnet, *Memoirs*, Collins, Londra, 1978, p. 97.

Disponibilitatea lui Monnet în direcția realizării și întreținerii unei rețele vaste de relații inter-umane a fost una dintre calitățile importante ale acestui inițiator al proiectelor de anvergură, care i-a fost recunoscută și de către criticii săi. „Unul dintre talentele lui Monnet – recunosc autorii uneia dintre cele mai critice lucrări la adresa Uniunii Europene și a artizanilor acesteia – , pe tot parcursul vieții lui, a fost acela de a-și face prieteni influenți. Era un mânuitor de culise înăscut, capabil să-i convingă pe alții să ajute la avansarea proiectelor pe care le avea la inimă”².

Declanșarea celui de-al doilea război mondial îl va determina pe Monnet să-și părăsească afacerile din America și să revină în Franța, oferindu-și serviciile instituțiilor statului care se ocupau de asigurarea bazei materiale a operațiunilor militare. Recunoscându-i-se experiența în domeniu, va fi desemnat ca președinte al Comitetului Franco-Britanic de Coordonare Economică, organism în seama căruia sta sarcina aprovizionării armatelor celor două state cu materiale importate din Statele Unite ale Americii.

Bun cunoscător al potențialului militar real al Franței, Monnet era conștient de faptul că aceasta nu va putea rezista singură în fața iureșului german. În consecință, el va milita pentru o conlucrare cât mai strânsă dintre Franța și Marea Britanie, avansând, atunci când o parte din teritoriul țării sale fusese ocupat deja de trupele naziste, propunerea de a se crea *Uniunea Franco-Britanică*, concepută ca uniune efectivă a celor două națiuni, care ar fi avut un singur guvern și o singură armată. Și că o asemenea propunere nu constituia o simplă utopie a acestui îndrăzneț vizionar o dovedește faptul că ea a fost însușită atât de către generalul de Gaulle, căruia i-a și fost prezentată inițial, în timpul vizitei acestuia la Londra din data de 14-15 iunie 1940, cât și de către primul ministru britanic Winston Churchill. Și dacă guvernul din care făcea parte generalul de Gaulle nu ar fi căzut și la putere nu ar fi venit mareșalul Petain, propunerea ar fi fost acceptată și de către Franța, alianța devenind astfel realitate.

După capitularea Franței, Monnet își continuă acțiunea de aprovizionare a frontului anti-german, punând la dispoziția Marii Britanii contractele pe care le încheiase cu Statele Unite pentru aprovizionarea frontului francez. În consecință, va fi numit de către Churchill membru în consiliul britanic de aprovizionare cu materiale importate din Statele Unite și trimis în acest scop la Washington. În capitala S.U.A., Jean Monnet desfășoară o susținută activitate în vederea obținerii unui sprijin substanțial pentru Anglia din partea Statelor Unite. În același timp, el va milita pentru ideea că numai federalizarea politică a Europei va putea pune capăt pentru totdeauna războaielor de pe continent, considerând că cea mai urgentă sarcină după înfrângerea Germaniei naziste era aceea a creării Statelor Unite ale Europei. „Între anii 1940 și 1943 (și, din nou, între 1944 și 1945), Monnet a avut cartieru general la Washington, unde talentul său de *rețelizare* i-a atras curând prieteni influenți din establishmentul american, de la judecătorul Felix Frankfurter de la Curtea Supremă până la Dean Acheson, care urma să devină mai târziu Secretar de Stat al S.U.A. Amândoi aveau să-i sprijine activ campania integraționistă europeană în perioada postbelică”³.

În 1943, Monnet va fi trimis de către președintele Statelor Unite în Algeria, cu misiunea de-a organiza aprovizionarea cu tehnică de luptă americană a armatei ce acționa în numele Franței Libere. Constatând, la fața locului, rivalitatea puternică ce exista între generalii Giraud și de Gaulle în legătură cu recunoașterea rolului de lider suprem al forțelor franceze libere, Monnet, sprijinit îndeaproape de Harold Macmillan, reprezentantul guvernului britanic pe lângă forțele franceze libere, îl va susține pe de Gaulle, el având un rol esențial în tranșarea competiției pentru funcția de lider al Franței Libere în favoarea acestuia. În continuare, îl va seconda pe general în formarea *Comitetului Francez de Eliberare*

² Christopher Booker și Richard North, *Uniunea Europeană – marea amăgire*, traducere din engleză, Editura Antet, România, 2004, p. 16.

³ *Ibidem*, p.21.

Națională, organism ce va acționa în calitate de guvern al teritoriilor franceze libere, făcând și el parte din acest guvern provizoriu.

Meditând la modul în care vor trebui să acționeze popoarele europene, după înfrângerea Germaniei hitleriste, pentru reorganizarea Europei postbelice și întronarea unei păci durabile pe continent, Monnet ajunge la concluzia că națiunile europene vor trebui să cedeze, în mod liber, o parte din suveranitatea proprie în favoarea unei confederații a statelor europene. „Prosperitatea și progresul social – atenționa Monnet într-un memorandum prezentat guvernului provizoriu – vor rămâne de neatins până când națiunile Europei nu vor forma o federație a unei *entități europene*, care să le sudeze într-o singură unitate economică”⁴.

Este interesant faptul că, acum, în viziunea lui Jean Monnet factorul determinant în realizarea unității europene trebuia să-l constituie *integrarea economică*. Înțelegerile de ordin politic încheiate între state sunt, fără îndoială, importante, dar fără susținerea factorului economic ele riscă să rămână doar la nivelul bunelor intenții. Această idee va reprezenta piesa centrală a concepției lui Monnet cu privire la calea ce trebuie urmată pentru realizarea construcției europene, neînsemnând, însă, că el ar fi limitat unificarea europeană doar la o integrare în plan economic. În mod inevitabil, credea el, desăvârșirea procesului european, care începe cu integrarea economiilor naționale, se va realiza prin unificarea politică, adică prin crearea unei federații a statelor europene. Nici când Monnet nu va renunța la idealul creării Statelor Unite ale Europei, el considerând doar că unificarea politică a Europei va constitui etapa finală a procesului și nu cea de început, realizarea ei fiind posibilă numai după parcurgerea etapei economice.

O a doua idee esențială a concepției euro-integratoare a lui Monnet va fi aceea că unificarea europeană se va realiza cu sprijinul Marii Britanii și al Rusiei, dar fără participarea efectivă a acestora la federația ce urma să ia naștere. Aici, el se întâlnește cu punctul de vedere formulat de Winston Churchill și potrivit căruia Marea Britanie și Rusia au obligația să încurajeze și să susțină procesul de integrare europeană, ele rămânând, însă, în afara viitoarei uniuni europene și aceasta datorită forței pe care o reprezentau la acea vreme atât imperiul britanic cât și Uniunea Sovietică. Dar spre deosebire de Churchill, Monnet este conștient și de un alt fapt, acela că interesele extracontinentale ale britanicilor, precum și cele specifice ale Rusiei, pot constitui o frână în procesul de construcție europeană, aceasta riscând să fie blocată din start în măsura în care englezii ar fi devenit parteneri în negocierea actului de unificare. Așadar, forțele care acționează pentru unificarea Europei, credea Monnet, vor avea nevoie de sprijinul britanic, dar britanicii vor sprijini procesul din exterior, acționând într-o manieră asemănătoare cu cea a americanilor.

Și, în sfârșit, Jean Monnet nutrea convingerea sinceră că procesul de apropiere și conlucrare a statelor europene trebuie să înceapă prin stabilirea unei comunități de viață economică între cei doi foști, și actuali, inamici – Franța și Germania, și că după înfrângerea lui Hitler Germania va trebui tratată nu ca un adversar, ci ca un partener de dialog în plan economic, politic și cultural. Pentru aceasta, însă, era necesar ca forțele politice din cele două țări să renunțe la naționalismul exacerb și la tendințele de hegemonie și să înțeleagă că este momentul înlocuirii politicii de confruntare cu una de strânsă conlucrare a celor două state și popoare europene. Și se cuvine a fi subliniat faptul că ideea conlucrării viitoare dintre Franța și Germania este lansată de către Monnet în vremea când majoritatea celor care participau la lupta împotriva armatelor naziste erau convinși că numai prin dispariția Germaniei ca entitate statală de sine stătătoare va dispărea riscul unor alte războaie europene.

Ca membru în primul guvern constituit oficial după eliberarea Franței de sub ocupația nazistă, în cadrul căruia ocupă postul de ministru al planului și refacerii economice, Monnet

⁴Apud Pascal Fontaine, *Jean Monnet: a Grand Design for Europe*, Luxemburg, 1988, p. 89.

are un rol esențial în înlăturarea haosului economic din țară și în mobilizarea resurselor naționale în scopul refacerii treptate a economiei distruse de război. Ca și celelate țări vest-europene, și Franța se confrunta imediat după război cu o criză acută de alimente și de bunuri de strictă necesitate, starea de lipsuri și sărăcie generalizată constituind un teren prielnic pentru răspândirea ideologiei comuniste. De aceea, asigurarea unor condiții minime de subzistență pentru întreaga populație a Franței se dovedea a fi una dintre cele mai importante și, în același timp, mai dificile sarcini a noului guvern. Și de această dată, Monnet va fi la înălțimeamomentului, el beneficiind de o importantă susținere din partea prietenilor săi americani, solicitările de ajutor economic adresate guvernului Statelor Unite fiind onorate cu mai multă promptitudine și generozitate decât în cazul altor țări..

Înfrângerea puterilor Axei nu a dus, însă, așa după cum se credea, la întronarea păcii și buneii înțelegeri în Europa. Între foștii aliați încep să apară puternice fricțiuni în legătură cu sferile de influență și cu respectarea înțelegerilor convenite înainte de sfârșitul războiului. În primul rând, Uniunea Sovietică nu va respecta angajamentul asumat la Ialta de a nu interveni în viața politică a țărilor pe teritoriul cărora vor staționa trupe sovietice. Treptat, în toate aceste țări se va interveni din partea sovieticilor pentru instaurarea de regimuri politice asemănătoare celui existent în U.R.S.S. Apoi, profitând de conjunctura favorabilă apărută după război în ce privește prestigiul internațional al sovieticilor, de principală forță care a contribuit la zdrobirea agresorului nazist, și de starea de acută criză economică prin care treceau țările vest-europene, Moscova va avea posibilitatea să susțină activ mișcarea comunistă din țările respective, în Franța, Italia și Belgia partidele comuniste ajungând la guvernare. În aceste condiții, exista pericolul ca în scurtă vreme influența U.R.S.S. să se extindă cu mult dincolo de granițele Europei răsăritene. Pe de altă parte, Marea Britanie nu va reuși, din cauza dificultăților economice, să-și onoreze angajamentele asumate în Balcani față de Grecia și Turcia, astfel încât se contura perspectiva sumbră ca țările respective, în care existau puternice convulsii sociale, să intre în sfera de influență a Uniunii Sovietice.

În aceste condiții, singura speranță a Europei Occidentale erau Statele Unite, care dispunând de un ridicat potențial economic, ar fi avut posibilitatea să ofere sprijinul de care aveau nevoie vest-europenii. Iar acest sprijin va veni, în 1947, sub forma „planului Marshall”, care reprezenta o ofertă de ajutor ce urma a fi acordat de către Statele Unite ale Americii tuturor țărilor europene, inclusiv celor răsăritene, pentru a-și reface economiile distruse de război. Stalin va declina însă o asemenea ofertă, rămânând, în consecință, ca beneficiari ai ajutorului american numai țările vest-europene. Iar în modul de concepere a condițiilor ce trebuiau îndeplinite de europeni pentru a beneficia de ajutor, precum și a cadrului instituțional de derulare și utilizare a ajutorului, se va simți din plin influența exercitată de concepția lui Monnet.asupra experților americani care au pregătit acest proiect și care erau vechi cunoștințe ale omului politic francez.

Mai întâi, o primă condiție care li s-a impus europenilor pentru a putea beneficia de ajutorul american a fost aceea a colaborării lor în vederea valorificării eficiente a acestuia. Vest-europenii trebuiau să se informeze reciproc în legătură cu starea economică reală a fiecărui stat și să se consulte în legătură cu posibilitățile de întrajutorare pentru depășirea dificultăților existente. Deabia după această evaluare, se puteau contura domeniile în care era absolută nevoie de ajutorul american, existând astfel garanția că acesta va fi direcționat spre obiective absolut prioritare. Apoi, aveau întîietate în onorarea solicitărilor de ajutor acele obiective economice care s-ar fi realizat prin colaborarea dintre mai multe state europene. Și, în sfîrșit, însăși cererea de ajutor trebuia înaintată în numele tuturor beneficiarilor, ea reflectând, astfel, cerințele economice ale întregii Europei occidentale.

Se poate observa că prin impunerea unor asemenea condiții, vest-europenii erau direcționați, și într-o anumită măsură, determinați să conlucreze strâns pentru a putea depăși greutățile cu care se confruntau, realizându-se astfel un prim pas important în direcția

pregătirii terenului pentru viitoarea unificare europeană. Apoi, prin faptul că li s-a cerut acestora să includă în proiectul de colaborare economică și țările învinse, respectiv Italia și Germania de Vest (partea răsăriteană a Germaniei ieșind din discuție datorită faptului că se afla sub ocupație sovietică, fiind constrânsă astfel să se supună deciziei lui Stalin de a se refuza ajutorul american), reflecta din plin concepția că numai printr-o colaborare sinceră a învingătorilor cu cei învinși pot fi înlăturate animozitățile de secole care au alimentat marile confruntări de pe continentul european, concepție promovată cu consecvență de către Jean Monnet.

Aceeași viziune potrivit căreia Europa Occidentală nu se putea reface și nu se putea pune la adăpost de amenințarea bolșevică decât numai prin realizarea unei depline unități de acțiune a stat și la baza conceperii cadrului instituțional de valorificare a ajutorului și de monitorizare a modului de utilizare a acestuia. Astfel, țările beneficiare de ajutor s-au constituit, la sugestia nord-americanilor, în *Organizația Europeană de Coalaborare Economică (O.E.C.E.)*, care va acționa ca un important factor de apropiere între statele vest europene și de realizare a cadrului pentru o integrare economică treptată. O.E.C.E. va fi sprijinită și stimulată să acționeze în aceeași direcție și de către organismul creat de guvernul american pentru administrarea ajutorului acordat în cadrul planului Marshal – *Economic Cooperation Administration (E.C.A.)*. „În principiu, rolul E.C.A. era pur economic: era vorba de-a accelera redresarea Europei, determinându-i pe europeni să se unească cât mai mult posibil pentru realizarea acestei sarcini comune”⁵.

Cooperarea țărilor vest europene în realizarea programului de refacere economică a permis acumularea unei experiențe pozitive în această privință și formarea primelor componente ale unei culturi a construcției comune.. În același timp, experiența acumulată cu acest prilej releva prezența a două curente de opinie în legătură cu modalitățile de cooperare: o modalitate de tip inter-guvernamental, promovată cu precădere de Marea Britanie, și o alta, de tip integraționist, susținută de Țările Beneluxului, care aveau deja o anumită practică în legătură cu această formă. Și lui Jean Monnet, forma integraționistă i se va părea cea mai potrivită pentru finalizarea proiectului său de unificare europeană, el avansând propunerea de creare a unor instituții cu caracter supranațional pentru administrarea comunității economice preconizate.

În urma punerii în aplicare a planului Marshall, relațiile dintre Franța și Germania de Vest vor fi considerabil îmbunătățite. Totuși, continua să existe între ele și o anumită tensiune, generată de punerea industriei Ruhrului, la solicitarea insistentă a Franței, sub conducerea unei Autorități Internaționale, în cadrul căreia Franța deținea rolul principal. Or după crearea R.F.G., Franța nu mai avea motive să-și mențină neschimbată poziția în legătură cu necesitatea exercitării unui control internațional asupra industriei Ruhrului și ca atare, Statele Unite, care deveniseră garantul securității pe continentul european, îi vor cere să vină cu o propunere de compromis, care să pună lucrurile pe un făgaș normal. Tergiversarea formulării unor asemenea propuneri va aduce la exasperare administrația nord-americană, care va avertiza Franța că dacă aceasta nu va veni cu ceva constructiv până la întâlnirea miniștrilor de externe ce urma să aibă loc la Londra pe 11 mai 1950, atunci Statele Unite își vor rezerva dreptul să ceară acceptarea soluției pe care ele o vor crede ca fiind cea mai convenabilă. Acest moment de impas intervenit între S.U.A. și Franța în legătură cu viitorul zonei industriale a Ruhrului va oferi lui Jean Monnet ocazia să avanseze un proiect constructiv pentru depășirea situației și a cărui esență o reprezenta punerea în comun de către Franța și R.F.G. a industriei cărbunelui și oțelului, urmând ca această comunitate economică să fie administrată de o autoritate supranațională, dar ai cărei membrii urmau să fie desemnați de guvernele celor două state.

⁵ Alfred Grosser, *Les Occidentaux*, Fayard, Paris, 1078, p. 102.

În conceperea acestui proiect, Jean Monnet a pornit de la considerentul că ambele țări vor fi cointeresate în realizarea unei comunități a cărbunelui și oțelului: Franța – din motivul că astfel va avea acces la resursele naturale ale Germaniei și la baza tehnologică a acesteia, evident în condiții de reciprocitate, iar R.F.G. va reintra în posesiunea și administrarea efectivă a regiunii Ruhrului. În plus, realizarea unei industrii comune în cele două sectoare cheie pentru industria de armament a celor două țări avea rostul de a face să dispară orice neîncredere dintre cele două state în privința potențialului lor militar. Această alianță economică parțială a Franței și Germaniei era concepută ca având un caracter deschis, oricare stat vest-european având posibilitatea să adere la ea.

Propunerile formulate de Jean Monnet au fost înaintate ministrului de externe al Franței, Robert Schuman, care, însușindu-le, dat fiind caracterul lor realist, le va înainta mai întâi propriului guvern. După obținerea aprobării guvernului, Schuman le va transmite cancelarului ves-german – Konrad Adenauer și secretarului de stat american – Dean Acheson, ca reprezentând propunerea guvernului francez. Ambii oameni politici și-au declarat imediat acordul cu propunerea franceză, după care o notă sumară asupra acestui proiect va fi înaintată și guvernului britanic. Fără să mai aștepte punctul de vedere al britanicilor cu privire la nota transmisă, Robert Schuman va prezenta la posturile de radio, pe 9 mai 1950, faimoasa sa *Declarație* cu privire la intențiile guvernului francez de a propune celui german crearea unei industrii comune a cărbunelui și oțelului, această inițiativă fiind considerată ca reprezentând primul pas pe calea realizării unei Europe unite, respectiv – spre federalizarea Europei.

La scurtă vreme după anunțarea proiectului comunitar, alte patru țări și-au exprimat dorința de a participa la realizarea acestuia, fiind vorba de Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg. Inițiatorii proiectului au adresat și Marii Britanii invitația de a participa la crearea viitoarei comunități economice, cea mai interesată într-o astfel de participare fiind R.F.G., care spera că astfel va exista o contrapondere la eventualele încercări ale Franței de a-și impune supremația în virtutea statutului său de putere implicată în exercitarea controlului internațional asupra activității statului vest-german. Guvernul britanic a refuzat să dea curs invitației și aceasta din motive ce țineau de situația specială a Marii Britanii.

Negocierile ce s-au purtat, în continuare, în legătură cu Tratatul de constituire a Comunității au fost destul de dure, fiecare parte străduindu-se să-și protejeze interesele majore și, dacă era posibil, să obțină și unele avantaje suplimentare. Dar, până la urmă, Tratatul de constituire va fi încheiat în forma dorită de Jean Monnet și el va fi semnat de reprezentanții celor șase state la Paris, pe data de 18 aprilie 1951, fiind ratificat de către statele semnatare în luna decembrie a aceluiași an.

Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O), înființată prin Tratatul de la Paris, va fi condusă de o *Înaltă Autoritate*, formată din nouă membri, desemnați de către statele membre. Ca președinte al acestui for de conducere a fost ales Jean Monnet.

Prin crearea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului s-a făcut primul pas important pe calea unificării *economice* a Europei, o asemenea formă de unificare reprezentând suportul pe baza căruia va fi posibilă și unificarea în planul politicului. Dar aceasta, evident, numai în măsura în care s-ar fi continuat integrarea economică și s-ar fi ajuns la un asemenea nivel de integrare încât unificarea politică ar fi decurs de la sine. Pentru început, însă, s-a realizat ceea ce era lucrul cel mai important: participarea celor două state europene – Franța și Germania - între care, până nu demult, existau cele mai grave și, aparent, insolubile contradicții, la o formă comună de activitate economică, ce implica colaborarea și, în același, timp, controlul reciproc în industria susținătoare a producției de armament.

Deschiderea spre o Europă Unită, pe care a marcat-o înființarea C.E.C.O., era evidentă pentru toți susținătorii procesului de construcție europeană și, cu atât mai mult, pentru principalul artizan al acestuia care era Jean Monnet. În *Alocuțiunea* pe care el o rostește, în

calitate de Președinte al Înaltei Autorități, la prima sesiune a Adunării C.E.C.O., subliniază faptul că această structură economică europeană nu este doar „o asociație a producătorilor de cărbune și oțel. Este începutul Europei”⁶. Aceasta va fi, într-un fel, atenționarea asupra faptului că procesul trebuie continuat și că, în ceea ce-l privește, se va folosi de poziția pe care o deține pentru a-l duce cât mai departe. De altfel, era în curs de desfășurare o nouă inițiativă în respectiva direcție, de data aceasta, în plan militar, și anume aceea de constituire a unui *Comitet de Apărare Europeană* (C.A.E.).

Proiectul unei apărări europene comune, conceput tot de către Monnet, a fost lansat în toamna anului 1950, în condițiile în care exista deja Tratatul Atlanticului de Nord, din care făceau parte majoritatea statelor vest-europene, mai puțin Republica Federală Germană. El s-a născut tocmai în ideea de a găsi o formă de organizare militară europeană în care să fie inclus și statul vest-german, participarea acestuia fiind absolut necesară în contextul înrăutățirii situației internaționale în urma declanșării războiului dintre cele două state coreene. Conturându-se perspectiva ca în sprijinul Coreii de Nord, care a declanșat conflictul, să intervină U.R.S.S. și China, fapt ce ar fi dus la internaționalizarea acestuia, Statele Unite ale Americii concepuseră o strategie defensivă la nivelul Organizației Atlanticului de Nord, în care era implicată direct și Republica Federală Germană. Exista, în acest context politico-militar, posibilitatea ca nord-americanii să accepte constituirea unei forțe militare vest-germane de sine stătătoare și să acorde, în acest scop, sprijinul logistic necesar. O astfel de perspectivă pentru Germania de Vest putea duce la scăderea interesului acesteia pentru Planul Schuman, în curs de realizare, atitudine ce ar fi pus în pericol reușita acestui proiect.

Sesizând riscul, Jean Monnet vine cu o formulă organizatorică ce includea participarea militară a Germaniei de Vest, dar care era gândită ca o parte complementară a structurii ce urma a fi realizată pe baza propunerilor lui Robert Schuman. În realizarea ei este angrenat primul ministru al Franței, René Pleven, un apropiat al lui Monnet, care prezintă programul constituirii unei forțe militare europene, propunând ca la realizarea acesteia să participe toate cele șase state europene care demaraseră negocierile pentru înființarea C.E.C.O. Pentru a nu periclita negocierile C.E.C.O., se avansează ideea ca tratativele pentru crearea unei forțe europene de apărare să înceapă după finalizarea acestora.

În ciuda eforturilor depuse de susținătorii planului de integrare militară a țărilor vest-europene, acesta va fi respins, în cele din urmă, responsabilitatea acestui eșec revenind, paradoxal, Franței, care a avut inițiativa lansării sale. Deși profund afectat de eșuarea proiectului de integrare militară, Jean Monnet nu va dezarma și, după o scurtă perioadă de decepție, marcată de înaintarea demisiei din funcția de Președinte al Înaltei Autorități, el reia lupta pentru continuarea construcției europene, venind cu un nou program, ce viza de data aceasta integrarea industriei nucleare. Planul conceput de Monnet este preluat, în vederea promovării lui, de către ministrul de externe al Belgiei, Paul-Henri Spaak. Acesta va trimite pe data de 4 aprilie 1955 propunerile formulate de Monnet miniștrilor de externe din celelalte cinci țări membre C.E.C.O., care vizau integrarea întregii industrii energetice, în cadrul căreia locul central revenea energiei nucleare și transporturilor.

Se poate, constata, și cu acest prilej, spiritul previzionar al lui Jean Monnet, care sesizează profundele mutații produse în industria de armament prin inventarea și producerea armelor nucleare, de unde conținutul propunerii sale ca integrarea să includă și industria nucleară, pentru evitarea riscurilor ca unul sau altul dintre statele vest-europene să obțină supremația nucleară și să aibă ascendent asupra celorlalte. Proiectul *Euratomului* este gândit de către Monnet în cadrul aceleiași strategii globale, ce viza realizarea, în perspectivă, a unei integrării economice totale, dar ale cărei coordonate nu au fost făcute publice, ele fiind comunicate doar celor mai apropiați colaboratori ai săi. Aceștia din urmă vor fi cei care vor

⁶ Jean Monnet, *Memoirs*, Collins, p. 392.

întregi propunerea de integrare în domeniul nuclear cu cea de realizare a unei *Comunități Economice Europene*, proiectul C.E.E. fiind structurat, în esență, pe baza coordonatelor gândite de Jean Monnet.

Prin urmare, se poate concluziona că întregul proces de pregătire și realizare a integrării economice europene s-a desfășurat sub influența concepției și proiectelor lansate de Jean Monnet, constatare ce îndreptățește aprecierea că el a fost principalul arhitect al construcției europene.